

JOANNA KISIEL

TROPY SAMOTNOŚCI

o doświadczeniu egzystencji w poezji

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Poezja i samotność mają z sobą wiele wspólnego. Spokojny, skupiony namysł, odejście od zamętu codziennych działań, głębokie spojrzenie w siebie, zatrzymany czas, kondensacja intelektu i wyobraźni, dyscyplina słowa, poszukiwanie esencji. Liryka nie potrzebuje zdarzeń i przykuwającej uwagi opowieści, niewiele sobie robi z życiowej pragmatyki, nie pyta o przyczyny i nie biegnie za celem, przydarza się i spełnia w oddaleniu od zgiełku życia.

Związków poezji z samotnością nie sposób ograniczyć do tropienia tematu, do sposobów wyrażania samotności jako sytuacji egzystencjalnej ani do refleksji nad jej istotą i sensem. Samotność jako temat poezji jest nieznośnie banalna, jako przedmiot refleksji jałowa. Cóż nowego pod słońcem? Zawsze ta sama dotkliwa inność, oddalenie, trudna odmienność, która wymyka się wszelkim słowom. Uwikłanie mowy lirycznej w odczucia i doświadczenie samotności ma wieloraką naturę, tkwi u źródeł wiersza, określa jego klimat, wyznacza tło poetyckich poszukiwań. Gdy myślę o tropach samotności w poezji, nie szukam utworów lirycznych traktujących o samotności, nie wydają mi się one nadmiernie interesujące w swoim bezpośrednim, tematycznym wskazaniu. Większą nadzieję pokładam w odniesieniach nieoczywistych, pozornie skupionych na całkiem innych zagadnieniach, które samotności dotyczą niejako mimochodem. Być może ta, jedna z najistotniejszych ludzkich spraw, stanowi nieusuwalne tło poetyckiego mówienia, główny powód podjętej próby słowa.

Tropy samotności

PRACE
NAUKOWE

UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO
W KATOWICACH

Nr 2895

JOANNA KISIEL

TROPY SAMOTNOŚCI

o doświadczeniu egzystencji w poezji

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej

MAREK PIECHOTA

Recenzent

ROBERT CIEŚLAK

Spis treści

Samotność, wiersz	9
Pochwała samotności	9
Samotność wiersza	13
Odcienie samotności	17
Opowiedzieć samotność	29

Zastony cierpienia

Labirynt literatury, maska duszy	
O wierszu Jana Lechonia <i>Jan Potocki</i>	37
Niekochane dziecko?	37
Milczenie hrabiego	40
„Zła rzeczywistość – kobieta bez twarzy”	45
On, czyli ja	53
Zasłony ciała	
O poezji Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej	59
„Krok w nieskończoność”	59
Jak umierają wróżki?	63
Potęga stroju?	66
Lustro jesieni	73
Maskarady	75
Powrót ciała	85
W pułapce ciała	87

Samotność umarłych

Porządek trwania	
O wierszu Jarosława Marka Rymkiewicza <i>Widomie skryta</i>	97
Wiersz-klejnot	97
Bursztyn Morsztyna	98
Pszczółka i oko	100

Poeta-pszczoła	101	
Obcy we mnie	104	
Palimpsest nieśmiertelności	107	
Czas: domykanie, otwieranie	109	
Ujarmienie chaosu	112	

Przygody ciała

O <i>Thema regium</i> Jarosława Marka Rymkiewicza	115
---	-----

Kwestia krwiobiegu	115
W kleszczach konwencji	122
Horyzont ciała	134
Potrzeba metafizyki	145
Przeciw śmierci	156
Lekcja Łazarza	166

Przypadki bezsennych nocy

Niedotykalna bliskość

O wierszu Stanisława Barańczaka <i>Płakała w nocy...</i>	179
--	-----

Zaproszenie do intymności	179
Igraszka	181
Świadek łez	184
„Na wyciągnięcie ręki”	186

Na ziarnku grochu

O wierszu Stanisława Barańczaka <i>Powiedz, że wkrótce</i>	191
--	-----

Zachować formę	191
Bezsenna	193
Piasek w klepsydrze	196
Niezdane ziarno	199
„Zagłębiam się w ciele”	201
Przed lustrem	204

Samotność podróży

Świat i „ja”

O poezji Ryszarda Kapuścińskiego	211
----------------------------------	-----

Ryzyko poezji	211
Niepewność słów	216
Ulotność świata	220
Tajemnica drzewa	225
Lot i upadek	235
Autoportret ze śmiercią w tle	244

Inny Łazarz	
O jednym wierszu Ryszarda Kapuścińskiego	251
Przekroczyć granice	251
Spotkanie z Innym	252
Spojrzenie człowieka Zachodu	255
Metafizyczne oszustwo	256
Dramat podzielonego świata	259

Tajemnica spojrzenia

Spojrzenie, smutek, samotność	
O tryptyku Feliksa Netza <i>Trzy tematy z Edwarda Hoppera</i>	263
Niepokoje odbiorcy ekfrazy	263
Tryptyk z obrazów Edwarda Hoppera	265
Poranek w mieście	268
Nocni włóczędzy	274
Western Motel	279

Poetyki tożsamości

„Szelest skrzydeł nocy”	
O poezji Aleksandra Rybczyńskiego	293
Pomiędzy	293
Zarys skrzydeł	297
Dotyk nocy	306
„Pomiędzy nami: jasność”	311
W szczelinie mroku	318

Powrót żywiołów	
O wyobraźni poetyckiej Pawła Sarny	335
Gwałtowność żywiołów	335
Kosmiczna wyobraźnia	339
Reguła powszechnej zmienności	344
Poznać samego siebie	351

Nota bibliograficzna	355
----------------------	-----

Indeks nazw osobowych	357
-----------------------	-----

Summary	363
Sommario	366

Nota bibliograficzna

Niektóre szkice, składające się na niniejszą książkę, były już wcześniej drukowane w tomach zbiorowych (czasami pod nieco innymi tytułami). Wszystkie poddano zmianom i aktualizacji. Poniżej podaję miejsca pierwodruków.

- Porządek trwania. O wierszu Jarosława Marka Rymkiewicza „Widomie skryta”.*
W: *Skala mikro w badaniach literackich*. Red. A. NAWARECKI i M. BOGDANOWSKA. Katowice 2005, s. 171–190.
- Niedotykalna bliskość. O wierszu Stanisława Barańczaka „Płakała w nocy...”.*
W: *Żonglerzy słów w literaturze*. Red. M. KITA przy współudziale M. CZEMPKI. Katowice 2006, s. 153–163.
- Na ziarnku grochu. O wierszu Stanisława Barańczaka „Powiedz, że wkrótce”.*
W: *Zamieranie. Interpretacje*. Red. G. OLSZAŃSKI, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 58–72.
- Świat i „ja”. O poezji Ryszarda Kapuścińskiego.* [Osobna broszura serii Spotkania z Literaturą katowickiego oddziału PAN pt.] *Chwile ulotne. O poezji Ryszarda Kapuścińskiego*. Katowice 2009, 48 s.
- Inny Łazarz. O jednym wierszu Ryszarda Kapuścińskiego.* „Świat i Słowo” 2008, nr 2 (11), s. 101–109.
- Spojrzenie, smutek, samotność. O tryptyku Feliksa Netza „Trzy tematy z Edwarda Hoppera”.* W: „Nie byłem sam”. Na siedemdziesięciolecie urodzin Feliksa Netza. Red. M. KISIEL, T. SIERNY. Katowice 2009, s. 112–132.
- „Szelest skrzydeł nocy”. O poezji Aleksandra Rybczyńskiego.* W: *Literatura polska w Kanadzie. Studia i szkice*. Red. B. SZAŁASTA-ROGOWSKA. Katowice 2010, s. 47–75.
- Powrót żywiołów. O wyobraźni poetyckiej Pawła Sarny.* W: *Pisarze z Zagłębia. Materiały VIII Sesji Zagłębiowskiej*. Red. M. KISIEL, P. MAJERSKI. Sosnowiec 2010 s. 151–171.

Indeks nazw osobowych

- A**damkiewicz Jan Krzysztof 125
Adorno Theodor Ludwig Wiesengrund 196, 198
Anaksagoras 41, 243, 341
Anaksymander 41, 243, 341
Andersen Hans Christian 199, 200
Anderten Karin 351
Ania zob. Barańczak Anna
Antoni zob. Słonimski Antoni
Ariès Philippe 130, 255
Augustyn, św. 239–241
Augustyniak Hanna 125
- B**ach Johann Sebastian 123, 124
Bachelard Gaston 228–230, 232, 235, 236, 243, 244, 301, 302, 304, 313–315, 336, 338–341, 349
Baczko Bronisław 33
Baczyński Krzysztof Kamil 160
Baka Józef 72, 75, 118, 120, 126, 132, 141, 142, 145, 148–156
Bąkowska Eligia 130, 255
Bałus Wojciech 45, 263
Barańczak Anna 179, 181
Barańczak Stanisław 14, 16, 23, 24, 126, 179–189, 191–207, 218, 355
Baranowska Małgorzata 125
Bardel Michał 258
Barth Karl 153, 154
Barthes Roland 184, 278
Bataille Georges 315, 317
Baudelaire Charles Pierre 280
Baudrillard Jean 81, 82, 84
Bejska Apolonia 337
Bejtman Wincenty 43
Bernhard Thomas 240
Beylin Stefania 199
Białoszewski Miron 220
Biedrzycki Krzysztof 88, 202
Bieńczyk Marek 184, 280, 285
Bierdiajew Mikołaj 17, 25, 31, 33
Binswanger Christa 88
Blanchot Maurice 194, 196, 200–202, 206
Błażewski Sławomir 204
Błoński Jan 301, 307, 336
Bloom Harold 136
Boczkowska Magdalena 335
Bogart Humphrey 274, 276
Bogdanowska Monika 355
Borowski Andrzej 138
Bosch Hieronim 242
Broda Jarosław 125
Buczyńska-Garewicz Hanna 330, 331
Budzińska Bożena 294
Bukowski Charles 275
Buras Jacek Stanisław 240
- C**aillois Roger 38
Čapek Karel 174
Cataluccio Francesco M. 211
Celan Paul 14–16
Chandler Raymond 275, 276
Chojecki Edmund 47
Chołoniewski Stanisław 38, 42

Chrystus zob. Jezus Chrystus
 Chudak Henryk 228, 301, 336
 Cichowicz Stanisław 127, 195
 Cieński Marcin 125
 Cieślak Robert 108
 Cioran Émile 17, 150
 Cirlot Juan Eduardo 102, 340
 Curtius Ernst Robert 138
 Czaplński Przemysław 45
 Czempka Maria 355
 Czerniawski Adam 41, 273, 341
 Czerwiński Marcin 162

Dembińska-Pawelec Joanna 179,
 193-195
 Dolecki Zbigniew 125
 Domaradzki Piotr 18, 19
 Dürer Albrecht 280, 284
 Dziadek Adam 264, 266, 270, 278,
 284

Eliade Mircea 162
 Elzenberg Henryk 29
 Emmanuel Pierre 236
 Empedokles 41, 243, 341
 Erhardt-Gronowska Maria 124

Faleński Felicjan 177
 Fanti Silvano de 214
 Fijałkowski Tomasz 212
 Flaubert Gustaw 280
 Forkel Johann Nicolaus 123
 Forstner Dorotea, OSB 102
 Franciszek z Asyżu, św. 302
 Freud Sigmund 126, 199, 271
 Fryderyk II, król pruski 123
 Frye Northrop 337
 Furman Wojciech 211

Gadacz Tadeusz 22, 176
 Gawron Agnieszka 21

Godzimirski Jakub M. 127, 195
 Guja Jowita 154

Hartwig Julia 117
 Heaney Seamus 350
 Heidegger Martin 49, 126, 127, 129
 Heraklit z Efezu 41, 242, 339, 341,
 344, 352
 Herbert Zbigniew 216, 240
 Herling-Grudziński Gustaw 38
 Herodot z Halikarnasu 251
 Heska-Kwaśniewicz Krys-
 tyna 293 / 294
 Hilsbecher Walter 204-206
 Hoffmann Ernst Theodor Ama-
 deus 199
 Hołyst Brunon 29
 Hopper Edward 11, 24, 263-290, 355
 Hopper Josephine N. 267
 Horacy (Quintus Horatius Flaccus)
 102
 Hurnikowa Elżbieta 60, 62, 66-69
 Husserl Edmund 151

Iłakowiczówna Kazimiera 293
 Iwasiów Inga 88, 89
 Iwaszkiewicz Jarosław 199

Jan, św. 167, 171, 176
 Janion Maria 97, 119, 188-189
 Janka zob. Słonimska Janina
 Jankélévitch Vladimir 127, 163, 195
 Janta Aleksander 42, 43
 Jarzębski Jerzy 236, 269, 313
 Jaspers Karl 17, 197
 Jastrun Mieczysław 100, 107
 Jaworski Wit 41, 243, 341
 Jezus Chrystus 11, 49, 107, 133,
 150-153, 167, 173, 254-256, 257
 Jezus z Nazaretu zob. Jezus
 Chrystus

J.K. zob. Kisiel Joanna
 Jo zob. Hopper Josephine N.
 Juranville Anne 78

Kadłubek Zbigniew 306
 Kaiser Krzysztof 138
 Kalaga Wojciech 273
 Kaliszewski Andrzej 125, 211
 Kałuża Anna 117, 118, 135, 136, 345
 Kandziora Jerzy 179, 193, 201, 205
 Kania Ireneusz 102, 150, 317, 340
 Kant Immanuel 237-241
 Kapuściński Ryszard 11, 23, 24, 26,
 211-259, 355
 Karasek Krzysztof 213
 Kazantzakis Nikos 255
 Kierkegaard Søren 17
 Kisiel Joanna 37, 65, 79, 120, 198, 321
 Kisiel Marian 293, 345
 Kita Małgorzata 355
 Kłosińska Krystyna 77, 78
 Kłosiński Krzysztof 278
 Kobierzycki Tadeusz 29
 Kocjan Krzysztof 158
 Komendant Tadeusz 194
 Kopaliński Władysław 100, 101,
 107, 199
 Kornatowski Wiktor 103
 Kornhauser Julian 125
 Kosiński Józef Adam 38, 48
 Kostkiewiczowa Teresa 181
 Krynicki Ryszard 14, 305-307
 Krzywicka Irena 67
 Ksenofanes 41, 242, 341
 Kubiak Zygmunt 240, 241
 Kukulski Leszek 98
 Kurecka Maria 123
 Kuźniak Maria 257
 Kwiatkowski Jerzy 69, 116, 117, 221,
 300
 Kwietniewska Małgorzata 139

Lacoue-Labarthe Philippe 13-16
 Laing Ronald David 188
 Lechoń Jan (właśc. Leszek
 Serafinowicz) 11, 14, 24, 26,
 37-58
 Legeżyńska Anna 202
 Lekszycki Paweł 335, 336
 Leociak Jacek 174, 175
 Leśmian Bolesław 108, 143, 230
 Lévinas Emmanuel 206, 207
 Lichański Stefan 204
 Lisowski Krzysztof 294
 Lo Duca Joseph Marie 315
 Loth Roman 37
 Lukian z Samosat 240
 Lurker Manfred 111/112, 231, 345

Łebkowska Anna 69, 117, 300
 Łukasiewicz Jacek 100, 104, 107,
 117
 Łukasiewicz Małgorzata 196

Madyda Aleksander 59
 Magris Claudio 222, 224, 229
 Majerski Paweł 293, 345, 355
 Malarmé Stephané 15
 Maleszyński Dariusz Cezary 102, 103
 Maliszewski Karol 294
 Mar Józef 341
 Margański Janusz 14, 81
 Markiewicz Henryk 337
 Markowski Michał Paweł 54, 184,
 207, 285, 286
 Matuszewski Ryszard 125/126
 May Rollo 270
 Mendelssohn Moses 277
 Micińska Anna 238, 307
 Miciński Bolesław 238, 240, 307
 Mickiewicz Adam 122, 140, 317
 Mikołajewski Jarosław 214, 215,
 222, 223, 244, 249-250

- Mikołajko Zbigniew 149, 151
 Miłobędzka Krystyna 117
 Miłosz Czesław 130, 204, 206, 218,
 284
 Mizera Janusz 49
 Mme Du Barry (właśc. Jeanne
 Becu, Comtesse du Barry a.
 Marie-Jeanne, Comtesse du
 Barry) 60
 Mme La Sévigné (Marie de
 Rabutin Chantal) 60
 Mme Pompadour (właśc. Jeanne
 Antoinette Poisson, Marquise
 de Pompadour) 60
 Mme Récamier (właśc. Juliette
 Récamier) 60
 Moderska Beata 270
 Morsztyn Jan Andrzej 16, 98, 99,
 101, 107-109
 Mościcki Michał 43
 Muszer Dariusz 294
 Mutz Stanisław 294
 Mytych-Forajter Beata 306
- N**ancy Jean-Luc 139-141, 147, 148,
 155, 156, 164-166, 169, 170
 Nawarecki Aleksander 119, 120,
 125, 140, 145, 158, 193, 355
 Netz Feliks 11, 24, 263-290, 355
 Nierenberg Bogusław 211
 Nietzsche Friedrich 28, 54
 Norwid Cyprian Kamil 218
 Nowacka Beata 211, 251-252
- O**'Neill Eugene 174
 Ogrodowczyk Andrzej 126
 Olszański Grzegorz 138, 355
 Opacka-Walasek Danuta 322
 Owidiusz (Publius Ovidius Naso) 111
- P**achciarek Paweł 102
 Paczuski Krzysztof 294
 Paprocki Henryk 17
 Parmenides 41, 243, 341
 Paweł z Tarsu, św. 146, 148
 Pawelec Dariusz 138, 355
 Pawlikowska-Jasnorzewska Maria
 11, 15, 22, 23, 26, 30, 59-93, 221,
 300, 320
 Piątkowska-Stepaniak Wiesła-
 wa 211
 Picon Gaëtan 197
 Pieńkosz Konstanty 126
 Pitagoras 51
 Platon 102, 103, 105, 132, 164, 331
 Podraza-Kwiatkowska Maria 69,
 117, 300
 Pomorski Adam 255
 Poprawa Adam 117, 125, 128, 138
 Poradecki Jerzy 218
 Potocki Jan 14, 24, 27, 37-58
 Prokopiuk Jerzy 341
 Przybylak Feliks 14
 Przybylski Ryszard 97, 102, 108-
 112, 119-122, 124
 Przybysławski Artur 238, 243
- Q**uincey Thomas de 238-240
- R**eiss Gisela 341
 Reszke Robert 199, 341, 351
 Rilke Rainer Maria 255, 256, 259
 Ritz German 88
 Rogoziński Julian 126
 Rosset François 38, 40-42, 53, 55
 Rousseau Jean Jacques 33
 Różewicz Tadeusz 130, 326, 336
 Rybczyński Aleksander 11, 23,
 293-333, 355
 Rymkiewicz Jarosław Marek 16,
 23, 97-113, 115-176, 355
 Rymkiewicz Wawrzyniec 159

- S**achse Joanna 254
 Safona 30
 Sarafian Richard C. 224
 Sarna Paweł 335–355
 Scheide Carmen 88
 Scheler Max 119
 Schubert Franz Peter 135
 Schulz Bruno 236, 269, 313
 Schweitzer Albert 123
 Seneka (Seneca Lucius Annaeus) 103, 105
 Serafinowicz Leszek zob. Jan Lechoń
 Serafinowiczowa Maria 48
 Sierny Tadeusz 355
 Siomkajłówna Alina 60
 Skarga Barbara 17, 18, 25, 27, 32, 322, 323, 329, 330
 Skrzynecki Piotr 300
 Sławek Tadeusz 273, 306
 Sławiński Janusz 181
 Słonimska Janina 159, 160
 Słonimski Antoni 62, 159, 160, 162
 Słucki Arnold 218
 Sobolewska Anna 51
 Stala Marian 117, 193
 Stankowska Agata 345
 Starowieyska-Morstinowa Zofia 61, 66, 73
 Stawiczak Barbara (pseud.) zob. Barańczak Stanisław
 Swoboda Tomasz 315
 Szałasta-Rogowska Bożena 355
 Szczepański Jan 10
 Szymutko Stefan 38

Śliwiński Piotr 45
 Świeściak Alina 120, 136, 141

Tatarkiewicz Anna 162, 301, 228, 336
 Temple Robert K.G. 257

 Teokryt 316
 Teresa z Ávila, św. 236
 Terlecki Tymon 40, 88, 92
 Thomas Louis-Vincent 158
 Thoreau Henry David 336
 Tischner Józef 48
 Tomasz, św. 133
 Toussenet Alphonse 314
 Triaire Dominique 38, 40–42, 53, 55
 Trznadel Jacek 230–231
 Turzyński Ryszard 102
 Tuszyńska Agata 67
 Tyburski Włodzimierz 18

Ugniewska Joanna 211

Vermeer van Delft Jan 273

Wałkówna Hanna 254
 Wasilewska Anna 38, 53
 Wawrzek zob. Rymkiewicz Wawrzyniec
 Weintraub Wiktor 40, 41
 Wergiliusz (Publius Vergilius Maro) 111, 316
 Wirpsza Witold 117, 123
 Witwicki Władysław 102
 Wojnakowski Ryszard 112, 231, 345
 Wolny-Zmorzyński Kazimierz 211
 Woźniak Marzena 126
 Woźniak-Łabieniec Marzena 134, 166
 Wyka Marta 43

Zakrzewska Wanda 102
 Zaleski Marek 316
 Zapolska Gabriela 77
 Zavorský Ernest 124
 Ziątek Zygmunt 211
 Zielińska Barbara 88–91, 93
 Zysk Tadeusz 270

Joanna Kisiel

Traces of loneliness
On experiencing existence in poetry

Summary

The book *Traces...* constitutes a proposal of a thematic reading. It comprises eleven discussions on poems by Polish poets of the 20th and 21st centuries linked by a motive of experiencing loneliness, appearing in poetry in very different entanglements, and realized differently, and, each time, inclining to re-asking questions on the relationship between literature and existence. The sense of metaphysical loneliness in the face of space and time hugeness, as well as ontological loneliness, associated with a non-transmission of an individual experience are determined by the leading themes of this volume.

Introduction preceding it, reflects on the existence of the experience of loneliness in poetry against a philosophical and cultural background. The specificity of the literature highlights its individual aspects, hidden in a unique style of the poetry in question, in the elements of the poetics, peculiarity of illustration or thematic choices. Lyrical representations of loneliness go in a direction of sensitivity and imagination of the authors in question each time.

A poem by Jan Lechoń, devoted to Jan Potocki, encodes poet's internal fears, his depressive and self-destructive tendencies and also projects his fate in a sense. Poetry by Maria Pawlikowska-Jasnorzewska hides a drama of experiencing body, fear of its imperfection and old age, as well as a record of experiencing femininity which constantly demands a seductive of game of covers. The poetry by these poets becomes a type of a cover of personal suffering not transmitted in any other way, and, at the same time, searching lyrical means of expressing the truth of individual existence.

Experiencing loneliness of an individual in the face of time boundlessness and attempts to cope with human definiteness are defined by an existential horizon of a poetic search by Jarosław Marek Rymkiewicz. Both

a classicistic utopia of a cultural existence and an obsessive tracing of mortal and post-mortal adventures of the body are in this poetry a search for the means of familiarizing ultimate loneliness, covered with a non-interpenetrative mystery.

Man's loneliness in the face of others and wit a feeling of his/her own mortality, intensified by sleepless experiences of the night in poems by Stanisław Barańczak, from *Chirurgiczna precyzja*, are dressed in an artistic form of villanelli trying to combine incomparable arrangements of the literature and existence with each other.

Poems by Ryszard Kapuściński, constituting an important margin of his reportage writings, emerges the sense of loneliness from lyrical records of the meeting with the world captured and familiarized when experiencing a journey. The journey, however, teaches us that nothing can be possessed. Giving the activity back to the world, we lose ourselves whereas the transience of impressions and the sense of the uncertainty of existence combine with a constant experience of loss and go assuredly in a direction of the horizon of death.

The sense of ontological loneliness undertakes an intriguing form in looking at the other, being a representative of a totally separate, individual world, closed in a non-transmittable experience. Both a meeting with a mystery of fate of people met in an exotic journey and a glimpse at mysterious representations of the figures in the pictures of painting masters start a lyrical story full of assumptions, approximations and distances which will never go beyond the mystery of the other person. Figures from Edward Hopper's canvas, referred to in an epiphany cycle by Feliks Netz, are almost model figures of loneliness of a non-transmittable existence, yet an intriguing mystery of a different internal world calls for making an attempt to understand and permeate it, trying to, at least to a small extent, overcome this loneliness.

Experiencing the literature, both writing and reading, in an existential perspective is always connected with taking a challenge of identity search out of the necessity marked by loneliness. Its traces can be found in unique lyrical worlds. In Aleksander Rybczyński's poetry, it accompanies his poetic character in his desire of freedom and world possession, his dream of a flight and love, in intensity of experienced moments of happiness and despair, in moving experiences of loss and mourning. In Paweł Sarna's poems, loneliness of a lyrical character is an extremely important component of his struggles with the world, in a mythic dimension taking on an imaginative form of element cognition and familiarity. This heroic attempt to order the world leads to getting to know oneself. Each time, lyrical representations

of loneliness co-create an original character of poetic worlds and a code of an individual existence written in them.

Traces of poems interpreted in this book go in a direction of separate poetic realities, individual imagination and sensitivity, diversified representations of a subject experience of existence. If the form of synthesis, a type of a monograph of poetic loneliness does not evolve from their combination, it is because of the fact that an individual, and, generally speaking, non-transmittable experience is encoded each time in a different way in an individual poetics of the poem.

Joanna Kisiel

Tracce di solitudine Sullo sperimentare l'esistenza poetico

Sommario

L'autrice di *Tracce...* propone una lettura tematica. Il problema della solitudine, che sta al centro delle undici indagini sui versi polacchi del XX e XXI secolo, si manifesta nella lirica in vari contesti, diversamente realizzato, rendendo ogni volta attuale la domanda sul rapporto tra la letteratura e l'esistenza. Il senso della solitudine metafisica di fronte all'immensità dello spazio e del tempo, nonché la solitudine ontologica, dovuta alla non comunicabilità dell'esperienza unitaria, sono il filo conduttore di questo volume.

L'introduzione al testo offre una riflessione sulla presenza lirica dell'esperienza solitaria nella prospettiva filosofica e culturale. La specificità della letteratura rileva i suoi aspetti individuali, nascosti nell'irripetibile stile dei versi, negli elementi poetici, nella peculiarità dell'immaginare o nelle scelte tematiche. Le rappresentazioni poetiche della solitudine guidano verso la sensibilità e l'immaginazione degli autori analizzati.

La poesia di Jan Lechoń dedicata a Jan Potocki codifica le angosce interiori del poeta, le sue inclinazioni depressive e autodistruttive, ma, in un certo senso, proietta anche la sua esistenza. Nelle liriche di Maria Pawlikowska-Jasnorzewska si nasconde un dramma dell'esperienza del corpo, il timore delle sue imperfezioni e della vecchiaia, come pure la trascrizione del vivere la femminilità che richiede un continuo e sensuale gioco di coperture. La poesia dei due autori diventa una sorta di velario, paravento del dolore personale altrimenti inesprimibile, è una ricerca delle modalità liriche per comunicare la verità dell'esistenza individuale.

Lo sperimentare la solitudine personale di fronte all'immensità del tempo nonché gli infiniti tentativi di far fronte alla finitezza umana rintracciano un'esistenziale orizzonte poetico delle ricerche di Jarosław

Marek Rymkiewicz. Con la sua poesia egli cerca di familiarizzare la solitudine finale, rivolta da un mistero inscrutabile, sia attraverso l'utopia classicistica di una permanenza culturale che attraverso una ricerca ossessionale delle peripezie mortali e postmortali.

Nelle liriche di Stanisław Barańczak raccolte in *Chirurgiczna precyzja* (*Precisione chirurgica*) la solitudine dell'uomo nei confronti degli altri e con la consapevolezza della propria mortalità intensificata dal passare della notte insonne si presenta sotto forma di un'elaborata villanella che vuole conciliare l'incomparabile ordine della letteratura e dell'esistenza.

Nelle poesie di Ryszard Kapuściński, che costituiscono un margine significativo nella creazione artistica del reporter, la solitudine emerge al di fuori delle trascrizioni liriche di incontri con il mondo che egli conquista e con cui prende confidenza attraverso il viaggio. Nello stesso viaggio imparò però che non si può possedere nulla. Dedicando tutto l'agire al mondo, uno perde se stesso. La fugacità di impressioni e l'incertezza dell'esistenza accompagnano un'irrimarginabile ferita di essere privati, portando quindi inevitabilmente verso l'orizzonte della morte.

Il senso della solitudine ontologica viene esposto in maniera avvincente con la percezione dell'altro – rappresentante di un diverso mondo unitario, chiuso in un'esperienza incomunicabile. Sia l'incontro con il mistero della vita dei personaggi incontrati nel corso del viaggio esotico sia lo sguardo sulle rappresentazioni misteriose dei personaggi dipinti da grandi maestri mettono in movimento la narrazione lirica, piena di congetture, avvicinamenti e allontanamenti, che non riuscirà comunque a battere il muro del mistero dell'altro. I personaggi dei quadri di Edward Hopper, rievocati nella serie ecfraistica di Feliks Netz, sono figure quasi prototipiche della solitudine e dell'incomunicabilità. Ma l'intrigante segreto di un altro mondo interiore incita a provare a comprenderlo e invaderlo, per, almeno in parte, vincere la solitudine.

Sperimentare la letteratura – sia nello scrivere che nel leggere – nella prospettiva esistenziale significa anche accettare la sfida delle ricerche d'identità, per forza condizionate dalla solitudine. Le sue tracce si possono trovare negli irripetibili mondi lirici. Nelle poesie di Aleksander Ryczyński la solitudine accompagna il protagonista dei versi nel suo desiderio di essere libero e di possedere il mondo, lo accompagna nel sogno di volare, di amare, nell'intensità del vivere momenti felici e dolorosi, nelle commuoventi esperienze di perdita e di lutto. Nei versi di Paweł Sarna la solitudine del protagonista è un elemento importante delle sue battaglie contro il mondo, le quali, nella prospettiva mitica, sono una forma immaginaria per conoscere e addomesticare i principi elementari. Questo

eroico tentativo di ordinare il mondo porta alla conoscenza di se stessi. Le rappresentazioni liriche della solitudine co-creano il carattere originale dei mondi poetici e il codice dell'esperienza unitaria che ci si nasconde.

Le "tracce" lasciate nei testi guidano verso diverse realtà poetiche, verso immaginazioni individuali, sensibilità e rappresentazioni dell'esperienza esistenziale e soggettiva. Se il presente insieme di indagini non può definirsi una sintesi, una monografia poetica della solitudine, è perché l'esperienza unitaria e difatti non comunicabile viene ogni volta cifrata in maniera particolare in un'individuale poetica dei versi.

Redakcja

KATARZYNA WIĘCKOWSKA

Projekt okładki i stron działowych

WOJCIECH ŁUKA

Zdjęcie Autorki

BEATA DZIANOWICZ

Skład i łamanie

TOMASZ GUT

Copyright © 2011 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-2063-2

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-2343-5

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wydanie I. Ark. druk. 23,00. Ark. wyd. 19,0. Papier
offset. kl. III, 90 g/m² Cena 26 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.

M. Rejnowski, J. Zamiara

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Joanna Kisiel jest absolwentką polonistyki Uniwersytetu Śląskiego, pracuje w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego. Magisterium poświęciła poezji Ryszarda Krynickiego, doktorat – liryce Jana Lechonia. Jej zainteresowania koncentrują się głównie na sztuce interpretacji jako formie opisu świata i jednostki, a także na przemienności form lirycznych w XX wieku. Jest autorką monografii *Retoryka i melancholia. O poezji Jana Lechonia* (2001), a także zbioru interpretacji *Imiona lęku. Szkice o poetach i wierszach* (2009).

Cena 26 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2343-5